

Lo carceller Jutglar i l'aljama tortosina

Parlem dels protagonistes

Escoltem què ens diu lo carceller Jutglar

Em dic Pasqual de la Part, de malnom Jutglar.
Soc lo guardià i carceller de la presó del castell de la Suda
i us he de dir que sempre he estat al servei del rei
i he obeït les seves ordres.
És per això que he hagut de tenir cura dels jueus.
A mi, esta gent no m'agrada.
Però si lo rei m'ordena que els salvi la vida, ho faig.

Tampoc no m'agrada la resta de gentussa
que s'aplega a la presó del castell:
ni els que esperen sentència pels seus deutes,
ni els que tenen diners per comprar la seva llibertat,
ni els desgraciats que s'amunteguen a la masmorra
i rebran com a càstig la mort o la mutilació.

—Ja saps que te tallaran les mans amb què has robat?
—li he dit alguna vegada a algun d'estos malparits.

De fet, més d'un cop m'he encarregat jo mateix d'**ajusticiar**-los.

Ajusticiar significa executar una condemna a mort.

Però ara soc jo qui està tancat en esta presó.

He passat de ser-ne lo carceller a esperar un judici i una sentència.

Que quin crim he comès?

M'acusen d'haver instigat lo poble contra les autoritats.

Lo 14 d'agost del 1391 van tancar tots els jueus de Tortosa a la presó per evitar l'onada d'agressions i morts

que havien patit uns dies abans a Barcelona i Mallorca.

No obstant això, Goçalbo Tranxer i Pere March, jueus conversos, es van presentar al castell per endur-se les seves dones i batejar-les.

Un cop a ciutat, la dona de Pere March, na Caxixa, va voler tornar al castell i jo vaig anar a rescatar-la.

—Per l'amor de Déu —em va dir quan em va veure—, porta'm al castell, que em mataran si em quedo aquí.

Si al judici em pregunten per què me la vaig endur, els explicaré tot això i també que vaig sentir compassió de la dona. El que no diré és que algú em va pagar força diners per rescatar-la.

Aquell mateix dia, al vespre, em va abordar un grup de gent exaltada contra els jueus. N'eren més de 300! I em demanàvem per què m'havia convertit en defensor dels jueus.

Davant la fúria de totes aquelles persones, vaig haver de defensar-me, és clar. I els vaig dir que eren els procuradors de Tortosa els que m'havien manat que salvés na Caxixa.

D'esta manera vaig girar la ràbia i la set de venjança de tots ells
contra lo govern de la ciutat,
que al meu parer són una colla d'aprofitats.

I una mica més i els maten a tots!
Ha, ha, ha.
Cada cop que ho penso m'entra lo riure!

Parlem de poder

Escoltem què ens diu lo carceller Jutglar

La presó del castell de la Suda era lo meu domini.
Bona part dels desgraciats que hi havia tancats
estaven disposats a fer qualsevol cosa
per aconseguir els meus favors.
I això em feia sentir poderós.
De fet, he de reconèixer que m'agrada manar
i que, de vegades, he abusat de la meva posició.

A la ciutat, els representants reials i lo govern municipal
rivalitzen pel poder.
La lluita és constat i acarnissada.
Entre els representats reials hi ha lo batlle i lo veguer,
que són els que em donen les ordres.
I al govern municipal hi ha els procuradors,
que es trien cada any i que treballen amb 24 consellers
i amb molts altres funcionaris.

A Tortosa, però, tothom sap que uns i altres
acoten el cap davant els interessos de les famílies nobles.
Les dues famílies més importants són els Pinyol i els Despuig,
que no es poden veure i sovint s'enfronten al carrer.
I ja us podeu imaginar que els que manen i ocupen càrrecs
sempre són els mateixos!

De cada 100 tortosins, més de 80 no tenen veu ni vot.
Així doncs, al govern només hi ha representació de nobles,
mercaders, notaris i artistes.

Però diumenge passat vaig estar a punt d'acabar
amb lo govern de Tortosa!
Ha, ha, ha, deixeu-me que rigui!
Quan un grup de gent va començar a increpar-me al carrer
dient que era un defensor dels jueus,
vaig cridar que només obeïa ordres dels procuradors.
I tota aquella gentada es va girar contra les autoritats!

Aquells dies els ànims estaven encesos.
Fins i tot a la plaça de la Col hi va aparèixer un penó
que instava la població a alçar-se contra els jueus.
Tal com havia passat a altres llocs de Catalunya,
la gent volia matar tots aquells que no estiguessin batejats...
i també les autoritats que no es possessin de la seva part.

La revolta, però, no va acabar d'esclatar.
A mi em van agafar pres
i em van acusar de voler aixecar els veïns contra lo govern municipal.
Primer em van tancar a la **Casa de la Ciutat**.
I després em van portar al castell de la Suda.
I on abans havia estat carceller, ara en soc presoner.

La **Casa de la Ciutat** és l'Ajuntament.

Parlem de diners

Escoltem què ens diu lo carceller Jutglar

A Tortosa hi ha un munt d'oficis:
sabaters, vidriers, ferrers, sastres, carnisers, llauradors,
mariners, pescadors, barbers, espardenyers, fariners,
hortolans, hostalers, fusters, boters, notaris, corders,
cirurgians, especiers, picapedrers...
I encara n'hi a més!

Si hagués pogut triar un ofici, potser m'hauria fet barquer.
Des del castell de la Suda,
sempre he gaudit contemplant lo riu Ebre,
que tanta riquesa ha donat a esta ciutat.
Més d'un cop m'he quedat embadalit admirant-ne lo color,
que sembla reflectir lo blau del cel.
Crec que m'hagués agradat viatjar en vaixell,
transportar mercaderies terra endins
i tornar carregat de blat i llana de Castella.

Qualsevol que vingui a Tortosa
es quedarà meravellat davant la sumptuositat de la ciutat:
les muralles, la Casa de la Ciutat, la Cort del Veguer,
la llotja, l'escorxador, l'adoberia, les drassanes,
els banys públics, els convents, lo Palau del Bisbe,
la catedral, l'Estudi de Gramàtica, l'Hospital de la Santa Creu...
Sembla que sigui una ciutat rica, però en realitat no ho és.

Des de l'any 1374 arrosseguem fam, misèria i avalots.
Durant els últims 15 anys,
cada vegada hi ha més presoners a la presó del castell:
sobretot lladres i condemnats per instigar a la revolta.
I també ha augmentat lo nombre de càstigs
en forma de tortures, mutilacions i execucions.

Fins i tot han plantat unes forques a la plaça de la ciutat
per dissuadir els veïns de cometre delictes.

He de reconèixer que soc una persona cruel
i que potser acabaré a l'infern.
Però mentre sigui a la terra,
faré tot el possible per treure'n benefici i viure bé.
Per això m'he aprofitat dels presoners sempre que he pogut.
I per això vaig acceptar diners per anar a buscar una jueva
i salvar-la de la mort portant-la al castell.

Malgrat que són temps difícils per tothom,
sembla que als jueus no els falten els diners.
De fet, l'**aljama** de Tortosa és una de les més pròsperes de Catalunya
i la que més riquesa aporta al rei.
I tot i que a mi no m'agrada gaire esta gent,
estic disposat a aprofitar la situació i acceptar els seus calés.

Una **aljama** és una comunitat de jueus.

Parlem del dia a dia

Escoltem què ens diu lo carceller Jutglar

Fins que m'han tancat a la presó del castell de la Suda,
este havia estat un any com els altres.
Tot i la fam, la pobresa i l'amenaça d'aldarulls,
Tortosa ha continuat amb la seva activitat comercial:
riu avall, riu amunt i pels camins que les autoritats van obrint.

La fira també s'ha celebrat com sempre
i ha aplegat els veïns de la ciutat i dels pobles del voltant.
Els joglars s'han vestit de tots colors
i han animat places i carrers amb les seves històries i cançons.

Confesso que he visitat sovint lo bordell,
excepte en Setmana Santa,
temps en què les autoritats tanquen les meuques a l'hospital
per evitar que els homes pequin.

Durant este any, Tortosa s'ha preparat per rebre visites reals
i d'altres autoritats importants.

Monarques, bisbes i nobles han tastat lo nostre peix
servit en **panades**.

I fins i tot hem acomodat una companyia d'**almogàvers**.

Una **panada** és una pasta cuita al forn, en aquest cas farcida
de peix.

Els **almogàvers** eren soldats que defensaven els regnes
cristians hispànics davant els musulmans.

De l'altra banda del riu ens arriba l'estrèpit de les bombardes,
una nova arma de foc que encara s'està provant.

I tot fa pensar que serà molt efectiva i poderosa.

I a cadascuna de les entrades de la ciutat,
al Cap del Pont i al Coll de l'Alba,
hi ha plantada una forca amb un cadàver penjant.

A Tortosa, la llei és implacable.

I així volen demostrar-ho les autoritats a tots els veïns i visitants.

Les últimes festes que he celebrat han estat les del Corpus.

I, de moment, no en celebraré cap més
perquè soc aquí tancat a l'espera d'un judici.

Tant de bo algun representant reial em doni un cop de mà!

Sigui com sigui, quan arribi lo judici,
els explicaré que no tenia intenció de provocar cap aldarull.

Que només havia baixat a ciutat a comprar peix
per a la comunitat jueva tancada al castell.
Que m'ho havia demanat lo **clavari** de l'aljama.
I que anava ben armat perquè sabia que els carrers
estaven plens de gent exaltada contra els jueus
i contra les persones que els protegíem de bon grat o per força.

El **clavari** d'una comunitat jueva s'encarregava
de recaptar-ne els impostos.

Parlem de les dones

Escoltem què ens diu lo carceller Jutglar

Mira que en són de tossudes, les jueves!
Tot i que els seus marits s'han convertit al cristianisme,
elles no en volen sentir ni a parlar.
I això que es juguen la vida.
S'estimen més tancar-se al castell que renegar de la seva fe.
I ni els marits les poden treure!

El que va passar lo 14 d'agost va ser culpa d'elles.
Al matí, Pere March i Goçalbo Tranxer van convèncer les seves dones
perquè sortissin del castell i baixessin a ciutat a batejar-se.
Més tard, però, una altra jueva em va venir a buscar
i em va dir que anés a rescatar na Caxixa, la dona de Pere March.
Em va oferir diners i jo vaig acceptar l'encàrrec.
I, dit i fet, vaig anar a recollir-la i la vaig portar de nou al castell.

Per això, al vespre, aquells homes van començar a increpar-me.
Em van acusar d'haver-me emportat una de les seves dones
quan, en realitat, ells no havien estat capaços de convèncer-la
perquè és quedés a la ciutat!

Què us he de dir jo de les dones!
Que són molt tossudes i que sovint es surten amb la seva.
Però han d'anar amb molt de compte.
Perquè si fan alguna cosa mal feta,
la llei les escarmenta de valent i les fa servir d'exemple.

Com li va passar fa uns anys a na Colla, filla d'en Coll,
que per haver intimat amb un musulmà
la van lligar amb una corda i la van fer rodar per tota la ciutat.
I com passa també amb les que condemnen per adulteri,
que acaben cremant a la foguera.

Parlem d'idees i creences

Escoltem què ens diu lo carceller Jutglar

A la presó del castell de la Suda,
hi ha hagut tancada gent de tota mena:
cristians, jueus, musulmans...
Per mi, tots eren uns criminals miserables,
persones que havien comès algun delictes i es mereixien un càstig.
Per això sempre m'he mostrat cruel amb ells,
llevat que m'oferissin algun benefici.

En estes terres sempre hi ha hagut jueus.
N'hi havia quan manaven els musulmans
i n'hi ha ara que manen els cristians.

Fa unes dècades, l'aljama de Tortosa era important i influent.
Els jueus rebien protecció i privilegis del rei,
i les seves opinions influïen en lo govern cristià.
Ara, però, ben entrat lo segle XIV,
la població cristiana sent un odi creixent contra ells,
contra la seva fe i les seves costums.

Jo estic convençut que l'origen d'este odi
és la gana i la misèria que pateix lo poble.
Els veïns estan desesperats.
Porten massa anys suportant penalitats i acumulen molta ràbia.
I les autoritats s'aprofiten d'esta ràbia
i la giren contra qui els interessa.
De fet, l'altre dia jo vaig fer el mateix
quan vaig acusar els procuradors
d'haver-me ordenat que protegís na Caxixa.

Fa temps que lo barri jueu, lo call, rep atacs del poble cristià.
Sobretot durant la Setmana Santa.
Els tortosins han abocat fems al cementiri jueu
i n'han arrencat pedres i làpides per construir la muralla.
Però ben pocs dels agressors han acabat a la presó.

I estos atacs no només tenen lloc a Tortosa.
Els jueus d'altres llocs de la Corona d'Aragó i més lluny encara
pateixen amenaces, insults, humiliacions i agressions de tot tipus.
Aquí, la por ha fet que gairebé tots els jueus de l'aljama
es converteixin al cristianisme.
Bé, llevat d'algunes dones que es resisteixen a batejar-se.

I si us he de dir la veritat, a mi tant me fa!
Sobretot ara, que estic tancat a la presó que fins fa poc vigilava.
Aquí, assegut en un racó damunt la palla, passo del riure a la ràbia.
L'avarícia m'ha portat a esta cel·la.
I encara no sé si algun dia podré sortir-ne!

 Xarxa de Museus
d'Història i Monuments
de Catalunya

Museu de **Tortosa**
HISTÒRIC I ARQUEOLÒGIC DE LES TERRES DE L'EBRE